

SCIENCE
PROBLEMS.UZ

ISSN 2181-1342

Actual problems of social and humanitarian sciences
Актуальные проблемы социальных и гуманитарных наук

**Ijtimoiy-gumanitar
fanlarning dolzarb
muammolari**

3-maxsus
son (6-jild)

2026

SCIENCEPROBLEMS.UZ

IJTIMOIIY-GUMANITAR FANLARNING DOLZARB MUAMMOLARI

№ 5/3 (6) - 2026

АКТУАЛЬНЫЕ ПРОБЛЕМЫ СОЦИАЛЬНО- ГУМАНИТАРНЫХ НАУК

ACTUAL PROBLEMS OF HUMANITIES AND SOCIAL SCIENCES

TOSHKENT-2026

BOSH MUHARRIR:

Isanova Feruza Tulqinovna

TAHRIR HAY'ATI:

07.00.00- TARIX FANLARI:

Yuldashev Anvar Ergashevich – tarix fanlari doktori, siyosiy fanlar nomzodi, professor;

Mavlanov Uktam Maxmasabirovich – tarix fanlari doktori, professor;

Xazratkulov Abror – tarix fanlari doktori, dotsent;

Tursunov Ravshan Normuratovich – tarix fanlari doktori;

Xolikulov Axmadjon Boymahammadovich – tarix fanlari doktori;

Gabrielyan Sofya Ivanovna – tarix fanlari doktori, dotsent;

Saidov Sarvar Atabullo o'g'li – katta ilmiy xodim, Imom Termiziy xalqaro ilmiy-tadqiqot markazi, ilmiy tadqiqotlar bo'limi.

08.00.00- IQTISODIYOT FANLARI:

Karlibayeva Raya Xojabayevna – iqtisodiyot fanlari doktori, professor;

Nasirxodjayeva Dilafruz Sabitxanovna – iqtisodiyot fanlari doktori, professor;

Ostonokulov Azamat Abdukarimovich – iqtisodiyot fanlari doktori, professor;

Arabov Nurali Uralovich – iqtisodiyot fanlari doktori, professor;

Xudoyqulov Sadirdin Karimovich – iqtisodiyot fanlari doktori, dotsent;

Azizov Sherzod O'ktamovich – iqtisodiyot fanlari doktori, dotsent;

Xojayev Azizxon Saidaloxonovich – iqtisodiyot fanlari doktori, dotsent

Xolov Aktam Xatamovich – iqtisodiyot fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD), dotsent;

Shadiyeva Dildora Xamidovna – iqtisodiyot fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD), dotsent v.b.;

Shakarov Qulmat Ashirovich – iqtisodiyot fanlari nomzodi, dotsent.;

Jabborova Charos Aminovna - iqtisodiyot fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD).

09.00.00- FALSAFA FANLARI:

Hakimov Nazar Hakimovich – falsafa fanlari doktori, professor;

Yaxshilikov Jo'raboy – falsafa fanlari doktori, professor;

G'aybullayev Otabek Muhammadiyevich – falsafa fanlari doktori, professor;

Saidova Kamola Uskanbayevna – falsafa fanlari doktori;

Hoshimxonov Mo'min – falsafa fanlari doktori, dotsent;

O'roqova Oysuluv Jamoliddinovna – falsafa fanlari doktori, dotsent;

Nosirxodjayeva Gulnora Abdulkaxxarovna – falsafa fanlari nomzodi, dotsent;

Turdiyev Bexruz Sobirovich – falsafa fanlari doktori (DSc), Professor.

10.00.00- FILOLOGIYA FANLARI:

Axmedov Oybek Saporbayevich – filologiya fanlari doktori, professor;

Ko'chimov Shuxrat Norqizilovich – filologiya fanlari doktori, dotsent;

Hasanov Shavkat Ahadovich – filologiya fanlari doktori, professor;

Baxronova Dilrabo Keldiyorovna – filologiya fanlari doktori, professor;

Mirsanov G'aybullo Qulmurodovich – filologiya fanlari doktori, professor;

Salaxutdinova Musharraf Isamutdinovna – filologiya fanlari nomzodi, dotsent;

Kuchkarov Raxman Urmanovich – filologiya fanlari nomzodi, dotsent v/b;

Yunusov Mansur Abdullayevich – filologiya fanlari nomzodi;

Saidov Ulugbek Aripovich – filologiya fanlari nomzodi, dotsent;

Qodirova Muqaddas Tog'ayevna - filologiya fanlari nomzodi, dotsent.

12.00.00- YURIDIK FANLAR:

Axmedshayeva Mavlyuda Axatovna – yuridik fanlar doktori, professor;

Muxitdinova Firyuza Abdurashidovna – yuridik fanlar doktori, professor;

Esanova Zamira Normurotovna – yuridik fanlar doktori, professor, O'zbekiston Respublikasida xizmat ko'rsatgan yurist;

Hamroqulov Bahodir Mamasharifovich – yuridik fanlar doktori, professor v.b.,;

Zulfiqorov Sherzod Xurramovich – yuridik fanlar doktori, professor;

Xayitov Xushvaqt Saparbayevich – yuridik fanlar doktori, professor;

Asadov Shavkat G'aybullayevich – yuridik fanlar doktori, dotsent;

Ergashev Ikrom Abdurasulovich – yuridik fanlari doktori, professor;

Utemuratov Maxmut Ajimuratovich – yuridik fanlar nomzodi, professor;

Saydullayev Shaxzod Alixanovich – yuridik fanlar nomzodi, professor;

Hakimov Komil Baxtiyarovich – yuridik fanlar doktori, dotsent;

Yusupov Sardorbek Baxodirovich – yuridik fanlar doktori, professor;

Amirov Zafar Aktamovich – yuridik fanlar doktori (PhD);

Jo'rayev Sherzod Yuldashevich – yuridik fanlar nomzodi, dotsent;

Babadjanov Atabek Davronbekovich – yuridik fanlar nomzodi, professor;

Normatov Bekzod Akrom o'g'li — yuridik fanlar bo'yicha falsafa doktori;

Rahmatov Elyor Jumaboyevich — yuridik fanlar nomzodi;

13.00.00- PEDAGOGIKA FANLARI:

Xashimova Dildarxon Urinboyevna – pedagogika fanlari doktori, professor;

Ibragimova Gulnora Xavazmatovna – pedagogika fanlari doktori, professor;

Zakirova Feruza Maxmudovna – pedagogika fanlari doktori;

Kayumova Nasiba Ashurovna – pedagogika fanlari doktori, professor;

Taylanova Shoxida Zayniyevna – pedagogika fanlari doktori, dotsent;

Jumaniyozova Muhayyo Tojiyevna – pedagogika fanlari doktori, dotsent;

Ibraximov Sanjar Urunbayevich – pedagogika fanlari doktori;

Javliyeva Shaxnoza Baxodirovna – pedagogika fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD);

Bobomurotova Latofat Elmurodovna — pedagogika fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD);

Sulaymanova Dildora Nazarovna – pedagogika fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD).

19.00.00- PSIXOLOGIYA FANLARI:

Karimova Vasila Mamanosirovna – psixologiya fanlari doktori, professor, Nizomiy nomidagi Toshkent davlat pedagogika universiteti;

Hayitov Oybek Eshboyevich – Jismoniy tarbiya va sport bo'yicha mutaxassislarni qayta tayyorlash va malakasini oshirish instituti, psixologiya fanlari doktori, professor

Umarova Navbahor Shokirovna– psixologiya fanlari doktori, dotsent, Nizomiy nomidagi Toshkent davlat pedagogika universiteti, Amaliy psixologiyasi kafedrasini mudiri;

Atabayeva Nargis Batirovna – psixologiya fanlari doktori, dotsent;

Shamshetova Anjim Karamaddinovna – psixologiya fanlari doktori, dotsent;

Qodirov Obid Safarovich – psixologiya fanlari doktori (PhD).

22.00.00- SOTSILOGIYA FANLARI:

Latipova Nodira Muxtarjanovna – sotsiologiya fanlari doktori, professor, O'zbekiston milliy universiteti kafedra mudiri;

Seitov Azamat Po'latovich – sotsiologiya fanlari doktori, professor, O'zbekiston milliy universiteti;

Sodiqova Shohida Marxaboyevna – sotsiologiya fanlari doktori, professor, O'zbekiston xalqaro islom akademiyasi.

23.00.00- SIYOSIY FANLAR

Nazarov Nasriddin Ataqulovich –siyosiy fanlar doktori, falsafa fanlari doktori, professor, Toshkent arxitektura qurilish instituti;

Bo'tayev Usmonjon Xayrullayevich –siyosiy fanlar doktori, dotsent, O'zbekiston milliy universiteti kafedra mudiri.

OAK Ro'yxati

Mazkur jurnal Vazirlar Mahkamasi huzuridagi Oliy attestatsiya komissiyasi Rayosatining 2022-yil 30-noyabrdagi 327/5-son qarori bilan tarix, iqtisodiyot, falsafa, filologiya, yuridik va pedagogika fanlari bo'yicha ilmiy darajalar yuzasidan dissertatsiyalar asosiy natijalarini chop etish tavsiya etilgan ilmiy nashrlar ro'yxatiga kiritilgan.

“Ijtimoiy-gumanitar fanlarning dolzarb muammolari” elektron jurnali 2020-yil 6-avgust kuni 1368-sonli guvohnoma bilan davlat ro'yxatiga olingan.

Muassis: “SCIENCEPROBLEMS TEAM” mas'uliyati cheklangan jamiyati

Tahririyat manzili:

100070. Toshkent shahri, Yakkasaroy tumani, Kichik Beshyog'och ko'chasi, 70/10-uy. Elektron manzil: scienceproblems.uz@gmail.com

Bog'lanish uchun telefon:

(99) 602-09-84 (telegram).

07.00.00 – TARIX FANLARI

<i>Алимджанов Бахтиёр Абдихакимович</i> БАЙСТВО В РУССКОМ ТУРКЕСТАНЕ: ИСТОРИОГРАФИЧЕСКИЕ ИНТЕРПРЕТАЦИИ И ПЕРСПЕКТИВЫ ИССЛЕДОВАНИЯ	9-14
<i>Мамасайдов Лutfillo Payzullo o'g'li</i> XALQ TA'LIMI SOHASIDAGI ISLOHOTLARNING YANGI BOSQICHI	15-19
<i>Aminov Hamidulloh Abdirahimovich</i> “TURKISTON ULAMOSI” ASARIDAGI TARIXCHI OLIMLAR	20-24
<i>Norboyev Sarvar Qahramon o'g'li</i> MADANIY MEROSNI MUHOFAZA QILISHDA YUNESKO KONVENSIYALARNING AHAMIYATI	25-28
<i>Mamarajabova Nilufar</i> ASTRONOMIYA VA MATEMATIKA SOHASIDA SAMARQANDLIK OLIMLARNING O'RNI (IX-XII ASRLAR)	29-33

08.00.00 – IQTISODIYOT FANLARI

<i>Кузубоев Бехзод Хамидович</i> ОЦЕНКА ДИНАМИЧЕСКОЙ ВЗАИМОСВЯЗИ МЕЖДУ ЗЕЛЕННОЙ ЭНЕРГИЕЙ, ВЫБРОСАМИ CO2 И ЭКОНОМИЧЕСКИМ РОСТОМ НА ОСНОВЕ МОДЕЛИ TVP-VAR.....	34-40
--	-------

09.00.00 – FALSAFA FANLARI

<i>Toshboboyev Maksud Jalilovich</i> SUN'IY VA TABIIY INTELLEKT DIALEKTIKASINING GLOBAL XAVFSIZLIK, MEHNAT BOZORI, TA'LIM VA MADANIYAT SOHALARIDA MOHIYATI	41-46
<i>Yorqulov Hakimbek Otaqulovich</i> MILLIY INTELLEKTUAL SALOHİYATNI RIVOJLANTIRISHDA QADRIYATLAR OMILI.....	47-52
<i>Xolnazarov Ismatillo Sohibovich</i> FAZL AL-HAQ XAYRABODIYNING “HADIYYAT AL-SA'IDIYYA” ASARIDA BORLIQ TA'LIMOTI VA UNING IJTIMOIIY-AXLOQIY AHAMIYATI.....	53-58
<i>Xaitov Lazizbek Azamatovich</i> ABU ABDULLOH MUHAMMAD IBN ALI HAKIM TERMIZIYNING “MA'RIFATUL ASROR” ASARIDA BILISH FALSAFASI VA GNOSEOLOGIK QARASHLAR TAHLILI	59-62
<i>Azimova Charos Azamatovna</i> FALSAFIY-DINIY G'OYALARNING YOSHLAR XULQ-ATVORIGA TA'SIRI	63-68
<i>Rajabov Alisher Shavkatovich</i> SA'DIDDIN HAMAVIYNING TAJALLI VA HIJOB HAQIDAGI QARASHLARINING “VAHDAT UL VUJUD” G'OYALARI BILAN BOG'LIQLIGI	69-73
<i>Boymurodov Ilxombek Xayitmurodovich</i> VIRTUAL JAMOALAR VA RAQAMLI IDENTIFIKATSIYALASH JARAYONLARINING FALSAFIY TAHLILI	74-78

<i>Yakubov Azimjon Akmalovich</i> ABU SA'D ABDULMALIK IBN MUHAMMAD AL-XARGUSHIY AN-NISHOPURIY TA'LIMOTIDA NAFS MASALASI.....	79-83
<i>Ashurova Mahbuba Axtamovna</i> MUZEYLAR FAOLIYATINI TADQIQ ETISHNING IJTIMOIIY-FALSAFIY HAMDA METODOLOGIK MASALALARI	84-88
<i>Mamadaliyev Husanboy Yigitali o'g'li</i> MAHALLA RIVOJLANISHINING YOSH AVLOD TARBIYASIDAGI ROLI.....	89-92

10.00.00 – FILOLOGIYA FANLARI

<i>Narzikulova Rayhona</i> HUMOUR AS COGNITIVE–PRAGMATIC SCRIPT OPPOSITION: AN INTEGRATIVE LINGUISTIC MODEL.....	93-98
<i>Hasanova Gulhida Abdulaziz qizi</i> O'ZBEK TILSHUNOSLIGIDA HARAKAT FE'LLAR MUAMMOSI	99-108
<i>Yakubova Nilufar Egamberganovna</i> ESKI O'ZBEK TILIDAGI AYRIM ARABCHA IZOFALI BIRIKMALARNING LEKSIKALIZATSIYASI	109-114
<i>Asqarova Zulayxo Yangiboyevna</i> XORAZM TARIXNAVISLIGIDA “TO'YNOMA” AN'ANASI: SHAKLLANISHI VA KOMPOZITSION TUZILISHI	115-120

12.00.00 – YURIDIK FANLAR

<i>Shagilova Gulxatisha Koptleuovna</i> SOG'LIQNI SAQLASH TUSHUNCHASINING KONSTITUTSIYAVIY-HUQUQIY MAZMUNI.....	121-125
<i>Komilov Lazizjon Zokirjon o'g'li</i> O'QOTAR QUROLNI QO'LLASH HUQUQIDA ZARARNI MINIMIZATSIYA QILISH BO'YICHA KOREYA AMALIYOTI.....	126-133
<i>Uzbekova Dilshoda Tulkinovna</i> DAVLAT XIZMATLARINI RAQAMLASHTIRISH — KORRUPSIYAGA QARSHI KURASHNING SAMARALI VOSITASI SIFATIDA	134-137
<i>Suyunova Iroda</i> APPLICATION OF ARTIFICIAL INTELLIGENCE IN LAWMAKING AND PRIVATE LAW....	138-146
<i>Максудов Хушнур Хуршедович</i> ОСОБЕННОСТИ ИСПОЛЬЗОВАНИЕ ИНФОРМАЦИОННО-ЦИФРОВЫХ ТЕХНОЛОГИЙ И ИСКУССТВЕННОГО ИНТЕЛЛЕКТА В СОВЕРШЕНСТВОВАНИИ ПРОКУРОРСКОГО НАДЗОРА ЗА ИСПОЛНЕНИЕМ ЗАКОНОВ ОРГАНАМИ СЛЕДСТВИЯ В БОРЬБЕ С НЕЗАКОННЫМ ОБОРОТОМ НАРКОТИЧЕСКИХ СРЕДСТВ.....	147-153
<i>Urinboyeva Muxlisa Ma'rufovna</i> SUN'IY INTELLEKT TUSHUNCHASI VA UNING HUQUQ TIZIMIDA QO'LLANILISHIGA OID NAZARIY YONDASHUVLAR.....	154-158
<i>Ochilov Aziz Ismatovich</i> MA'MURIY-HUQUQIY NIZO VA OMMAVIY-HUQUQIY NIZOLARNING O'ZARO NISBATINING NAZARIY VA AMALIY AHAMIYATI	159-167

<i>Temirov Madrahim O'lmas o'g'li</i> BOJXONA SOHASIDA SODIR ETILGAN JINOYATLAR YUZASIDAN OLIB QO'YILGAN TOVAR MODDIY BOYLIKLARINING KEYINGI HUQUQIY MAQOMINI BELGILASHDAGI AYRIM MASALALAR VA ULARNING YECHIMLARI.....	168-171
<i>Mashrabov Madorbek</i> AVTOMOBIL YO'LLARINING OMMAVIY MULK SIFATIDA MA'MURIY-HUQUQIY TABIATI.....	172-177
<i>Abdugaffarov Davronbek Dilshod ugli</i> CHOICE OF LAW FOR INTERNATIONAL COMMERCIAL AGENCY AGREEMENTS: BALANCING PARTY AUTONOMY AND AGENT PROTECTION.....	178-183
<i>Kabilov Sardor Asrolovich, Mirzayev Faxritdin Ziyatovich</i> JINOIY JAVOBGARLIK DAN OZOD QILISH VA UNING IJTIMOIIY ZARURATI MASALALARI	184-189
<i>Эгамбердиев Ферузбек Аскаржон угли</i> ФОРМЫ СУДЕБНОГО КОНТРОЛЯ НА ДОСУДЕБНОЙ СТАДИИ УГОЛОВНОГО ПРОЦЕССА.....	190-195
<i>Shermatova Gulruh Akmalovna</i> MAISHIY JINOYAT SODIR ETGAN SHAXSNING KRIMINOLOGIK TAVSIFI	196-201
13.00.00 – PEDAGOGIKA FANLARI	
<i>Qurbonova Dilafroz Toshturdiyevna</i> TEMURIY MALIKALAR MA'NAVIY MEROSI ASOSIDA TALABA-QIZLARNING AXLOQIY QADRIYATLARINI RIVOJLANTIRISHNING MAZMUNI VA MOHIYATI.....	202-205
<i>Tirkasheva Go'zal Baxramovna</i> XALQ OG'ZAKI IJODI – MILLIY VA UMUMMADANIY KOMPETENSIYALARNI SHAKLLANTIRUVCHI KOMPLEKS PEDAGOGIK MEKANIZM SIFATIDA	206-213
<i>Ismatov Dilmurod Elmurod o'g'li</i> BO'LAJAK O'QITUVCHILARNING AXBOROT-PEDAGOGIK KOMPETENSIYASINI TAKOMILLASHTIRISH METODIKASI VA BOSQICHLARI	214-219
<i>Гулбоева Шохиста Исмат кизи</i> САМОСТОЯТЕЛЬНАЯ РАБОТА КАК КЛЮЧЕВОЙ РЕСУРС ФОРМИРОВАНИЯ ИНЖЕНЕРНЫХ КОМПЕТЕНЦИЙ В ТЕХНИЧЕСКОМ УНИВЕРСИТЕТЕ.....	220-224
<i>Qudratov Shahzod Nasim o'g'li</i> RAQAMLI TA'LIM EKOTIZIMINING MOHIYATI VA PEDAGOGIK IMKONIYATLARI.....	225-231
<i>Muhammadiyev Lochin G'ayratovich</i> OLIIY TA'LIM MUASSASALARIDA TARIX O'QITISHDA MULTIMEDIA VOSITALARINING SAMARADORLIGINI ANIQLASH	232-235
<i>Abraeva Rukhsora Shuhratovna</i> USING CORPUS-BASED TOOLS TO ENHANCE GRAMMAR INSTRUCTION FOR MULTILEVEL EXAM TAKERS.....	236-242
<i>Konisbaeva Amina Jenisbaevna</i> INGLIZ TILINI O'QITISHDA A2 DARAJADAGI O'QUVCHILARDA UCHRAYDIGAN TIL TO'SIQLARINING DIDAKTIK OMILLARI.....	243-248

Received: 01 March 2026
Accepted: 15 March 2026
Published: 31 March 2026

Article / Original Paper

SOCIO-PHILOSOPHICAL AND METHODOLOGICAL ISSUES OF RESEARCHING MUSEUM ACTIVITIES

Ashurova Mahbuba Akhtamovna

Curatorial Officer of the Museum of Memory of the Victims of Katagon under the Bukhara State University

Abstract. This article analyzes socio-philosophical and methodological issues of researching museum activities based on a comprehensive approach. The study reveals the role of the museum institution in the socio-cultural system of society, its functional significance in the formation of historical memory, strengthening national identity and transmitting spiritual values. The museum phenomenon as a socio-philosophical category is covered in its interrelation with cultural heritage, communicative space, social memory and axiological system. The methodological foundations of museology are also scientifically substantiated from the point of view of systemic, civilizational, axiological, phenomenological and institutional approaches. The article also analyzes the transformation of museums in the context of globalization, digitization processes and the introduction of interactive communication tools. The results of the study serve to provide a deeper socio-philosophical understanding of the activities of museums and to clarify their strategic role in modern society.

Keywords: museum, social memory, cultural heritage, identification, axiology, methodology, globalization, digitization.

MUZEYLAR FAOLIYATINI TADQIQ ETISHNING IJTIMOY-FALSAFIY HAMDA METODOLOGIK MASALALARI

Ashurova Mahbuba Axtamovna

Buxoro Davlat Universiteti tuzilmasidagi
Qatag'on qurbonlari xotirasi muzeyi fond saqlovchisi

Annotatsiya. Mazkur maqolada muzeylar faoliyatini tadqiq etishning ijtimoiy-falsafiy hamda metodologik masalalari kompleks yondashuv asosida tahlil qilinadi. Tadqiqotda muzey institutining jamiyat ijtimoiy-madaniy tizimidagi o'rnini, uning tarixiy xotirani shakllantirish, milliy identifikatsiyani mustahkamlash va ma'naviy qadriyatlarni uzatishdagi funksional ahamiyati ochib beriladi. Muzey fenomeni ijtimoiy-falsafiy kategoriya sifatida madaniy meros, kommunikativ makon, ijtimoiy xotira va aksiologik tizim bilan o'zaro bog'liqlikda yoritiladi. Shuningdek, muzeyshunoslikning metodologik asoslari — tizimli, sivilizatsion, aksiologik, fenomenologik va institutsional yondashuvlar nuqtai nazaridan ilmiy asoslanadi. Maqolada globallashtirish sharoitida muzeylar transformatsiyasi, raqamlashtirish jarayonlari va interaktiv kommunikatsiya vositalarining joriy etilishi ham tahlil qilinadi. Tadqiqot natijalari muzeylar faoliyatini ijtimoiy-falsafiy jihatdan chuqurroq anglash hamda ularning zamonaviy jamiyatdagi strategik rolini aniqlashtirishga xizmat qiladi.

Kalit so'zlar: muzey, ijtimoiy xotira, madaniy meros, identifikatsiya, aksiologiya, metodologiya, globallashtirish, raqamlashtirish.

DOI: <https://doi.org/10.47390/SPR1342V6SI3Y2026N15>

Muzeylar faoliyatini tadqiq etishning ijtimoiy-falsafiy va metodologik asoslari zamonaviy gumanitar va ijtimoiy fanlar tizimida muhim nazariy yo'nalishlardan biri hisoblanadi. Ayniqsa, Yangi O'zbekiston sharoitida madaniy merosni saqlash, uni jamiyat taraqqiyotiga xizmat qildirish, milliy o'zlikni anglash va ma'naviy barqarorlikni ta'minlashda

muzeylar institutining o'rnini yanada ortib bormoqda. Bu muzeylar faoliyatini faqat madaniy-ma'rifiy muassasa sifatida emas, balki ijtimoiy-falsafiy jarayonlarning muhim subyekti sifatida tadqiq etish zaruriyatini chiqarmoqda.

Ma'lumki, falsafiy nuqtai nazardan muzey jamiyat xotirasi, tarixiy tajribaning moddiylashgan ifodasi va madaniy ma'nolarni avloddan-avlodga yetkazuvchi ma'naviy makon sifatida talqin qilinadi. Muzey bu shunchaki eksponatlar jamlanmasi emas, balki inson sivilizatsiyasining ma'naviy tajribasini qayta talqin qilish, o'tmish va bugun o'rtasida ma'naviy muloqotni ta'minlashga xizmat qiluvchi ijtimoiy institutdir. Shu ma'noda, muzeylarni tadqiq etish ijtimoiy ong, tarixiy xotira, milliy identifikatsiya va madaniy merosni saqlash kabi fundamental falsafiy kategoriyalar bilan uzviy bog'liqdir.

Prezidentimiz Sh.Mirziyoyev ta'kidlaganlaridek, "Bashariyat faxri bo'lgan buyuk shaharlar, me'moriy obidalar, tarixiy va arxeologik yodgorliklar, minglab muzeylardagi nodir eksponatlar bu fikrni yaqqol tasdiqlaydi. Hammamizga ayonki, xalq amaliy san'ati – bu avvalo, tabiat bilan uyg'un bo'lib, tabiatdan zavq va ilhom olib,-betakror ijod namunasini yaratishdir [1].

Ijtimoiy-falsafiy yondashuv muzey faoliyatini jamiyatning ijtimoiy tuzilishi, qadriyatlar tizimi va madaniy siyosat bilan o'zaro bog'liq holda o'rganishni taqozo etadi. Jamiyatning har bir tarixi bosqichida muzeylar muayyan ideallar, ijtimoiy ehtiyojlar va mafkuraviy maqsadlar bilan uyg'un holda faoliyat yuritgan. Masalan, klassik Yevropa muzeylari avvalo ma'rifatparvarlik g'oyalari ta'sirida shakllangan bo'lib, ularning asosiy vazifasi ilm-fanni ommalashtirish, tarixiy bilimlarni targ'ib qilish va fuqarolarda estetik didni rivojlantirishdan iborat bo'lgan. Keyinchalik milliy davlatlar shakllanishi bilan muzeylar milliy tarix va milliy o'zlikni mustahkamlash vositasiga aylandi [2].

Yangi O'zbekiston sharoitida muzeylar faoliyatini ijtimoiy-falsafiy jihatdan tahlil qilish milliy tiklanish, madaniy merosni qayta baholash va jamiyat ma'naviy qiyofasini mustahkamlash vazifalari bilan bevosita bog'liqdir. Prezident farmonlari va davlat dasturlarida muzeylarni rivojlantirish, ularni zamonaviy innovatsion shakllarda qayta tashkil etish, raqamlashtirish va xalqaro madaniy makonga integratsiya qilish masalalariga alohida e'tibor qaratilmoqda. Bu esa muzeylarni nafaqat tarixiy yodgorliklarni saqlovchi muassasa, balki ijtimoiy ongni shakllantiruvchi [3], madaniy taraqqiyotni rag'batlantiruvchi va fuqarolik identifikatsiyasini mustahkamlovchi strategik institut sifatida qayta talqin qilishni taqozo etadi [4].

Metodologik jihatdan muzeylar faoliyatini tadqiq etishda o'ziga xos yondashuvlar:

Birinchidan, tarixiy yondashuv muzeylarning shakllanishi, rivojlanishi va funktsiyalarining evolyutsiyasini tahlil qilish imkonini beradi.

Ikkinchidan, madaniy-antropologik yondashuv muzeyni insonning madaniy ehtiyojlari, qadriyatlari va ma'naviy tajribasi bilan bog'liq holda o'rganadi.

Uchinchidan, sotsiologik yondashuv muzeylarning jamiyatdagi ijtimoiy roli, aholi turli qatlamlariga ta'siri, ijtimoiy integratsiya va kommunikatsiyadagi vazifalarini tahlil qilishga xizmat qiladi.

Falsafiy metodologiya muzeylarni ma'no yaratish, ma'naviy tajribani qayta ishlash va madaniy ramzlarni talqin qilish makoni sifatida ko'rib chiqadi. Bu yerda germinenvtik yondashuv muhim ahamiyat kasb etadi, chunki muzey eksponatlari faqat moddiy buyumlar emas, balki muayyan tarixiy va madaniy ma'nolarni o'z ichiga olgan belgilar tizimidir. Shu bois muzey faoliyatini tadqiq qilishda eksponatlarning semantik mazmuni, ularning ijtimoiy xotiradagi o'rni va ma'naviy ta'siri ham hisobga olinishi lozim [5].

Zamonaviy muzeyshunoslikda kommunikatsion yondashuv ham keng qo'llanilmoqda. Muzeylar bugungi kunda passiv ko'rgazma makoni emas, balki tashrif buyuruvchi bilan faol muloqot o'rnatuvchi, interaktiv ta'limiy va madaniy platformaga aylanib bormoqda. Shu nuqtai nazardan, muzeylarni tadqiq etishda axborot-kommunikatsiya texnologiyalarining roli, raqamli ekspozitsiyalar, virtual muzeylar va multimedia vositalarining ijtimoiy ta'siri ham muhim metodologik masala sifatida qaraladi [6].

Ijtimoiy-falsafiy tahlil muzey faoliyatini inson shaxsini shakllantirish jarayoni bilan ham bog'laydi. Muzeylar fuqarolarda tarixiy ong, milliy iftixor, estetik did va ma'naviy mas'uliyatni tarbiyalashda muhim o'rin tutadi. Ayniqsa, yosh avlod tarbiyasida muzeylarning ahamiyati katta bo'lib, ular orqali o'quvchilar va talabalarda vatanparvarlik, tarixiy xotira va madaniy merosga hurmat tuyg'ulari shakllanadi. Bu jarayonda muzey pedagogikasi, ma'naviy-ma'rifiy dasturlar va ta'lim muassasalari bilan hamkorlik muhim metodologik asos sifatida namoyon bo'ladi. Muzeylarni tadqiq etishda sivilizatsion yondashuv ham dolzarb hisoblanadi. Turli sivilizatsiyalar muzey institutiga turlicha mazmun va vazifalar yuklagan. Masalan, Sharq mamlakatlarida muzeylar ko'proq ma'naviy an'analarni saqlash va diniy-ma'rifiy merosni targ'ib qilish vazifasini bajargan bo'lsa, G'arbda muzeylar ilm-fan, estetika va milliy davlatchilik g'oyalarini mustahkamlash vositasi sifatida rivojlangan. Yangi O'zbekistonda esa muzeylar milliy an'analar, islom sivilizatsiyasi merosi, zamonaviy davlatchilik va global madaniy jarayonlar uyg'unligida shakllanib bormoqda.

Metodologik nuqtai nazardan tizimli yondashuv muzeylarni yagona ijtimoiy-madaniy tizimning tarkibiy qismi sifatida ko'rib chiqish imkonini beradi. Bu yondashuvga ko'ra, muzey

faoliyati ta'lim, fan, turizm, madaniy siyosat va ijtimoiy kommunikatsiya sohalari bilan o'zaro bog'liq holda rivojlanadi. Masalan, turizm sohasining rivojlanishi muzeylarga bo'lgan qiziqishni oshiradi, muzeylar esa o'z navbatida mamlakatning madaniy imijini mustahkamlaydi va iqtisodiy taraqqiyotga ham hissa qo'shadi. Muzeylarni ijtimoiy-falsafiy tadqiq etishda qiyosiy-tahliliy metod ham muhim ahamiyat kasb etadi [7]. Bu metod turli mamlakatlar muzeylarining faoliyatini taqqoslash, ularning boshqaruv tizimi, ekspozitsiya siyosati, moliyalashtirish mexanizmlari va ijtimoiy ta'sirini tahlil qilish imkonini beradi. Masalan, Yevropa va Osiyo mamlakatlarida muzeylarni davlat tomonidan qo'llab-quvvatlash, xususiy sektor ishtirokini ta'minlash va jamoatchilikni jalb etish borasida turlicha modellar mavjud bo'lib, ularni o'rganish milliy muzeylar faoliyatini takomillashtirish uchun muhim ilmiy asos bo'lib xizmat qiladi.

Muzeylar faoliyatini tadqiq etishning ijtimoiy-falsafiy va metodologik asoslari muzeylarni jamiyat ma'naviy hayotining muhim instituti sifatida chuqur anglash, ularning tarixiy, madaniy va ijtimoiy funksiyalarini kompleks tahlil qilishni talab etadi. Bu jarayonda falsafiy tafakkur, ilmiy metodologiya va amaliy tajriba o'zaro uyg'un holda qo'llanilishi lozim. Muzeylar faoliyatini ijtimoiy-falsafiy tadqiq etishda yana bir muhim masala ularning ma'naviy qimmatini va madaniy ma'no yaratish jarayonidagi o'rnini aniqlashdan iboratdir [8].

Muzeylar nafaqat tarixiy va madaniy yodgorliklarni saqlaydi, balki ular orqali jamiyatda muayyan qadriyatlar tizimini shakllantiradi, milliy g'oya va ma'naviy me'yorlarni mustahkamlaydi. Shu ma'noda, muzeylarni ma'naviy kommunikatsiya maydoni, madaniy dialog platformasi va ijtimoiy xotira instituti sifatida tahlil qilish dolzarb ahamiyat kasb etadi. Ijtimoiy-falsafiy tahlil muzeylarning inson tafakkuri va ijtimoiy ongga ta'sirini ham qamrab oladi. Inson muzey muhitida nafaqat ma'lumot oladi, balki o'zining tarixga, madaniyatga va milliy o'zligiga bo'lgan munosabatini qayta ko'rib chiqadi. Bu jarayon shaxsiy va jamoaviy identifikatsiyaning shakllanishiga xizmat qiladi. Muzeyda namoyon etilgan tarixiy voqealar, buyumlar va madaniy artefaktlar insonning o'tmish haqidagi tasavvurini boyitib, uning ma'naviy dunyoqarashini kengaytiradi.

Metodologik jihatdan muzeylarni tadqiq etishda interdissiplinar yondashuv alohida ahamiyatga ega. Bugungi kunda muzeyshunoslik falsafa, sotsiologiya, tarix, madaniyatshunoslik, psixologiya, pedagogika va axborot texnologiyalari bilan uzviy bog'liq holda rivojlanmoqda. Bu yondashuv muzey faoliyatini bir tomonlama emas, balki ko'p qirrali ijtimoiy-madaniy jarayon sifatida o'rganish imkonini beradi. Masalan, psixologik tahlil tashrif buyuruvchilarning muzey ekspozitsiyalarini qabul qilish xususiyatlarini o'rgansa, pedagogik yondashuv muzeylarning ta'lim-tarbiyadagi imkoniyatlarini ochib beradi [9].

Shuni alohida ta'kidlash kerakki, muzey pedagogikasi muzey faoliyatini ilmiy asosda tashkil etishda muhim metodologik yo'nalish sifatida shakllanib bormoqda. U muzeylarni ta'lim jarayoniga integratsiya qilish, o'quvchilar va talabalar uchun interaktiv ta'limiy dasturlar ishlab chiqish, muzey ekspozitsiyalari asosida ijodiy va tanqidiy fikrlashni rivojlantirish usullarini qamrab oladi. Shu nuqtai nazardan, muzeylar bilim berish bilan birga, shaxs ma'naviyatini kamol toptirish, estetik didni shakllantirish va madaniy ongni rivojlantirish vazifasini ham bajaradi [10].

Yangi O'zbekistonda muzeylar faoliyatini metodologik jihatdan takomillashtirish davlat siyosati darajasida qo'llab-quvvatlanmoqda. Mamlakatimizda muzeylarni modernizatsiya qilish, ularning moddiy-texnik bazasini mustahkamlash, raqamli texnologiyalarni joriy etish va

xalqaro muzeylar bilan hamkorlikni kengaytirish bo'yicha qator chora-tadbirlar amalga oshirilmoqda. Bu esa muzeylarning faqat an'anaviy ko'rgazma makoni sifatida emas, balki zamonaviy madaniy va ta'limiy markaz sifatida faoliyat yuritishiga xizmat qilmoqda.

Adabiyotlar/Literatura/References:

1. Mirziyoyev Sh.M. Erkin va farovon, demokratik O'zbekiston davlatini birgalikda barpo etamiz / O'zbekiston Respublikasi Prezidenti lavozimiga kirishish tantanali marosimiga bag'ishlangan Oliy Majlis palatalarining qo'shma majlisidagi nutq. – T.: O'zbekiston, 2016. – 56 b.
2. Mirziyoyev Sh.M. Mamlakatimiz 2016 yilda ijtimoiy-iqtisodiy rivojlanishining asosiy yakunlari va 2017 yilga mo'ljallangan iqtisodiy dasturning eng muhim ustuvor yo'nalishlariga bag'ishlangan Vazirlar Mahkamasining kengaytirilgan majlisidagi ma'ruzasi //Xalq so'zi. – 2017. 16 yanvar.
3. Mirziyoyev Sh.M. O'zbekiston Respublikasi Prezidentining Oliy Majlisga Murojaatnomasi // Xalq so'zi. – 2017. 23 dek.
4. Almeyev R. Muzey jamg'armalarini optimallashtirish, saqlash va ko'rgazmalashtirish // Moziydan sado. –Toshkent, 2008. - № 2(38). – B. 2-3.
5. Алаков Б. Музейларда инновацияларнинг жорий этилиши аҳамияти // Фан соҳасида инновациялар: назария ва амалиёт. Мирзо Улуғбек номидаги Ўзбекистон Миллий университети Факултетлараро Ўзбекистон тарихи кафедраси илмий-амалий анжумани материаллари.- Тошкент, 2011.
6. Артаманов А.А., Музалевская И.М. Музейные образовательные ресурсы и ресурсы по культуре в Интернет: обзор, типология. Особенности, перспективы. // Тезиси доклада на VIII-конференции представителей региональных научно-образовательных сетей «РЕЛАРН-2001».
7. Бабенко, В. Электронные музеи. Источники электронных экспозиций // ИНТЕРНЕТ: культура и образование. - Москва: Изд-во СПбГАК, 1998. – С. 62.
8. Будко А. Модернизация. Схематизация опыта. // Мир музея. - Москва, 2010. - №12 (280). – С. 34.
9. Бичкова Л.С. Техника и современное музейное дело // Музейеведение. Искусство музейной экспозиции и технической оснащение музеев: Сб. науч. тр. НИИ культуры.- Москва, 1985. - № 139. – С. 78.
10. Еременко Е.Д. Виртуальная реальность как феномен науки, техники и культуры // Доклады Всероссийской симпозиума. – Санкт-Петербург: 1995. – С. 85.
11. Zoitov T. Muzeylar –tariximiz ko'zgusi // Moziydan sado. – Toshkent, 2000. - №1-2 (56). – B. 22-25.

SCIENCEPROBLEMS.UZ

IJTIMOYIY-GUMANITAR FANLARNING DOLZARB MUAMMOLARI

№ 5/3 (6) – 2026

АКТУАЛЬНЫЕ ПРОБЛЕМЫ СОЦИАЛЬНО- ГУМАНИТАРНЫХ НАУК

ACTUAL PROBLEMS OF HUMANITIES AND SOCIAL SCIENCES

“Ijtimoiy-gumanitar fanlarning dolzarb muammolari” elektron jurnali 2020-yil 6-avgust kuni 1368-sonli guvohnoma bilan davlat ro‘yxatiga olingan.

Muassis: “SCIENCEPROBLEMS TEAM”
mas’uliyati cheklangan jamiyati

Tahririyat manzili:

100070. Toshkent shahri, Yakkasaroy tumani, Kichik Beshyog‘och ko‘chasi, 70/10-uy. Elektron manzil:

scienceproblems.uz@gmail.com

Bog‘lanish uchun telefon:

(99) 602-09-84 (telegram).